

## 02.03 Διαδρομές στην πόλη [Χάρτης]

Στο μάθημα αυτό θα μιλήσουμε για:

- α) τα θηλυκά ουσιαστικά σε -ος.
- β) την οικογένεια της λέξης οδός.
- γ) το πώς δίνουμε οδηγίες προσανατολισμού.

### Λίγα λόγια για το κείμενο

Στον συγκεκριμένο χάρτη, ο οποίος προέρχεται από ιστοσελίδα του Οργανισμού Αστικών Συγκοινωνιών Αθηνών (ΟΑΣΑ), είναι σημειωμένα με ιδιαίτερο τρόπο και με κάποια χαρακτηριστικά σύμβολα όλα εκείνα τα στοιχεία που είναι απαραίτητο να γνωρίζει όποιος επιθυμεί να μετακινηθεί με τα μέσα μαζικής μεταφοράς (λεωφορεία, τρόλεϊ, μετρό, ηλεκτρικός σιδηρόδρομος) στην ευρύτερη περιφέρεια της πρωτεύουσας, ξεκινώντας από το κέντρο της.

Χάρη στο λεπτομερές υπόμνημά του, μπορεί κανείς να «διαβάσει» τον χάρτη με ευκολία και να επιλέξει το μεταφορικό μέσο που εκτελεί τη διαδρομή η οποία τον εξυπηρετεί καλύτερα για να φτάσει στον προορισμό του.

Τέτοιου είδους χάρτες είναι αναγκαίο να υπάρχουν σε κεντρικά σημεία όλων των μεγάλων πόλεων, καθώς καθοδηγούν και διευκολύνουν τόσο τους μόνιμους κατοίκους όσο και τους επισκέπτες να αντιλαμβάνονται πού βρίσκονται κάθε φορά και πώς να μετακινούνται με άνεση.

### Επεξηγηματικά

**Γραμμή Κορμός :** Η λεωφορειακή γραμμή που συνδέει το κέντρο της πόλης με το κέντρο ενός προαστιακού δήμου.

**Δακτύλιος:** Είναι η περιοχή του κέντρου της Αθήνας, όπου δεν επιτρέπεται η πρόσβαση σε όλα τα αυτοκίνητα. Εκτός από το σύστημα Μονά – Ζυγά σήμερα ισχύει και ο πράσινος δακτύλιος, όπου μπορούν να μπαίνουν μόνο τα αυτοκίνητα που εκπέμπουν λίγα σχετικά δηλητηριώδη αέρια (έχουν αντιρρυπαντική τεχνολογία) στην ατμόσφαιρα.

**Είδος κειμένου:** Αστικός χάρτης με το σχετικό υπόμνημα.

**Κύριο Θέμα:** Τοπογραφικό σχέδιο μέσων του κέντρου της Αθήνας.

**Προάστιο** : Κατοικημένη περιοχή που είναι ξεχωριστός Δήμος και βρίσκεται κοντά σε μια μεγαλούπολη π.χ. το Παλαιό Φάληρο ή η Γλυφάδα είναι προάστια της Αθήνας.

## ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

### Θηλυκά ουσιαστικά σε -ος

Τα θηλυκά ουσιαστικά αυτής της κατηγορίας μπορεί να είναι είτε οξύτονα (να τονίζονται στη λήγουσα· π.χ. η οδός) είτε παροξύτονα (να τονίζονται στην παραλήγουσα· π.χ. η λεωφόρος) είτε προπαροξύτονα (να τονίζονται στην προπαραλήγουσα· π.χ. η έρημος) και δίνονται ως εξής:

—	οξύτονα	παροξύτονα	προπαροξύτονα	
<b>Ενικός αριθμός</b>				
Όνομ.	η	οδός	λεωφόρος	έρημος
Γεν.	της	οδού	λεωφόρου	ερήμου
Αιτ.	τη(ν)	οδό	λεωφόρο	έρημο
Κλητ.	—	(οδέ)	(λεωφόρε)	(έρημε)
<b>Πληθυντικός αριθμός</b>				
Όνομ.	οι	οδοί	λεωφόροι	έρημοι
Γεν.	των	οδών	λεωφόρων	ερήμων
Αιτ.	τις	οδούς	λεωφόρους	ερήμους
Κλητ.	—	(οδοί)	(λεωφόροι)	(έρημοι)

**Παρατηρήσεις** : Τα ουσιαστικά αυτά, αν και είναι θηλυκού γένους, έχουν τις **ίδιες καταλήξεις με αντίστοιχα αρσενικά ουσιαστικά** σε -ος· π.χ. η οδός - ο Θεός, της οδοῦ - του Θεού κ.λπ.

Τα **οξύτονα** και τα **παροξύτονα θηλυκά** σε -ος τονίζονται σε όλες τις πτώσεις όπου και στην ονομαστική του ενικού, ενώ τα προπαροξύτονα κατεβάζουν τον τόνο τους στην παραλήγουσα στη γενική του ενικού αριθμού και στη γενική και την αιτιατική του πληθυντικού αριθμού· π.χ. η οδός, της οδοῦ - οι οδοί, των οδών / η λεωφόρος, της λεωφόρου - οι λεωφόροι, των λεωφόρων κ.λπ., αλλά η διάμετρος, της διαμέτρου - των διαμέτρων, τις

διαμέτρους.

Η κλητική των ουσιαστικών αυτών είναι πολύ σπάνια.

**Όμοια** με τα παραπάνω ουσιαστικά **κλίνονται**, μόνο στον ενικό αριθμό, και **τα ονόματα πολλών ελληνικών νησιών, πόλεων και περιοχών** που προέρχονται από τα αρχαία ελληνικά· π.χ. Ζάκυνθος, Νάξος, Ρόδο, Μύκονος, Επίδαυρος, Κόρινθος, Πελοπόννησος κ.ά.

### Η οικογένεια της λέξης οδός

Από τη λέξη οδός προέρχονται πολλές άλλες λέξεις της γλώσσας μας που είτε είναι παράγωγες της λέξης αυτής (σχηματίζονται δηλαδή από το ίδιο θέμα [οδ] με την προσθήκη κάποιας κατάληξης) είτε είναι σύνθετες και περιέχουν τη συγκεκριμένη λέξη ως χ' - : π δεύτερο συνθετικό. Έτσι, λοιπόν, από τη λέξη οδός έχουμε:

<b>παράγωγα</b>	οδικός, -ή, -ό (επίθ.), οδικώς (επίρρ.), οδεύω (ρήμα: βαδίζω, πηγαίνω κάπου), όδευση (ουσ.: π πορεία)
<b>σύνθετα</b>	<p>Με τη λέξη οδός ως α' συνθετικό :</p> <p>οδηγός (οδός + άγω), οδοδείκτης (οδός + δείκτης), οδοιπόρος (οδός + πόρος), οδοκαθαριστής (οδός - καθαριστής). οδομαχία (οδός + μάχη), οδοποιία - οδοποιός (οδός + ποιώ [= φτιάχνω, κατασκευάζω]), οδοσήμανση (οδός + σήμανση), οδόσημο (οδός + σήμα), οδόστρωμα - οδόστρωση - οδοστρωτήρας (οδός + στρώνω), οδόφραγμα (οδός + φράγμα) κ.ά.</p> <p>Με τη λέξη οδός ως β' συνθετικό :</p> <p>αδιέξοδο (α + δι [ά] + εξ - [εκ] + οδός), άνοδος (αν[ά] + οδός), διέξοδος (δι[ά] - εξ - [εκ] + οδός), δίοδος (δι[ά] + οδός), είσοδος (εις + οδός), έξοδος (εξ - [εκ] + οδός), κάθοδος (καθ- [κατά] - οδός) μέθοδος (μεθ- [μετά] + οδός), πάροδος (παρ[ά] + οδός), περίοδος (περ - οδός), πρόοδος (προ + οδός), πρόσοδος (προς + οδός), σύνοδος (συν + οδός) κ.ά.</p>

## Θέμα παραγωγής γραπτού λόγου

### Οδηγίες προσανατολισμού

*Τι χρειάζονται ;* Οι οδηγίες προσανατολισμού δίνονται προκειμένου να καθοδηγήσουμε κάποιον να κινηθεί σωστά σε έναν χώρο, πόλη ή περιοχή, ώστε να φτάσει στον προορισμό που επιθυμεί.

*Πώς οργανώνονται ;* Για να δώσουμε σωστές οδηγίες προσανατολισμού σε κάποιον:

- Χρησιμοποιούμε έναν χάρτη, είτε χάρτη πόλης, για να βρούμε πώς θα πάμε σ' ένα συγκεκριμένο σημείο της (π.χ. ένα μουσείο, ένα νοσοκομείο κ.ά.) είτε οδικό χάρτη, για να βρούμε πώς θα πάμε σ' ένα συγκεκριμένο μέρος (π.χ. ένα χωριό, μια παραλία, έναν αρχαιολογικό χώρο κ.ά.). Στον χάρτη αυτόν πρέπει να προσέξουμε το υπόμνημά του, που εξηγεί τα διάφορα σύμβολά του, ώστε να μπορέσουμε να τον «διαβάσουμε» και να δώσουμε με βάση αυτόν σαφείς οδηγίες.

- εντοπίζουμε το σημείο της αφετηρίας, το σημείο, δηλαδή, στο οποίο βρίσκεται αυτός που μας ζητά τις οδηγίες, και το σημείο τερματισμού, εκεί δηλαδή που θέλει να πάει.

- εντοπίζουμε τα μέσα μεταφοράς που μπορεί να χρησιμοποιήσει.

- περιγράφουμε αναλυτικά και βήμα προς βήμα τη διαδρομή που πρέπει να ακολουθήσει. Στο σημείο αυτό αναφέρουμε συνήθως πληροφορίες σχετικά με:

- την απόσταση που πρέπει να διανύσει αυτός που μας ζητά τις οδηγίες για να φτάσει εκεί που θέλει (π.χ. *Ύστερα από 10 περίπου χιλιόμετρα, θα στρίψετε αριστερά .... αφού περπατήσετε γύρω στα 100 μ....*).

- Το είδος του δρόμου που θα ακολουθήσει (π.χ. *μια μεγάλη λεωφόρος, ένα στενό ανηφορικό δρομάκι, εθνική οδός, στενός επαρχιακός δρόμος κ.λπ.*).

- *Χαρακτηριστικά* σημεία της διαδρομής, όπως κτίρια, αξιοθέατα, πλατείες κ.λπ. που θα τον βοηθήσουν να βρει τον δρόμο του και να φτάσει στον προορισμό του (π.χ. *Ύστερα από τρία στενά, θα συναντήσετε μια εκκλησία.*

#### Προσέχουμε

Στις οδηγίες προσανατολισμού:

- χρησιμοποιούμε πολλούς επιρρηματικούς προσδιορισμούς του τόπου π.χ. *αριστερά, δεξιά, λίγο πιο πάνω, παρακάτω, δίπλα από το σχολείο κ.ά.*
- εκφραζόμαστε με σαφήνεια και απλότητα, ώστε οι οδηγίες μας να γίνονται εύκολα κατανοητές.

Ακολουθώντας τον δρόμο παράλληλα στο ποτάμι, θα περάσετε ένα παλιό πέτρινο γεφύρι και μετά ...).